

RUMELİ'DEN AYDIN VİLÂYETİ'NE YAPILAN GÖÇLER VE AYDIN VİLÂYETİNE GELEN RUMELİ MUHACİRİNİN İSKÂN VE İDÂRELERİ HAKKINDA TALİMAT-I MAHSUSA*

Adil Adnan Öztürk

Göç en geniş anlamıyla, şahısların hayatlarının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre için bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine yapılan coğrafi yer değiştirme hareketidir.¹ Yer değişikliği açısından göç hareketi ikiye ayrılır. Ülke sınırları içerisinde yapılan yer değiştirme hareketine iç göç, ülke sınırları dışına yapılan yer değiştirme hareketine dış göç denir. Göç hareketine katılanların sayısı dikkate alındığında göç hareketleri, ferdi göçler ve kitle göçleri diye ikiye ayrılır. Kişi veya kişiler, kendi rızaları ile iskân bölgelerini değiştiriyorlarsa buna "*serbest göç*", yaşam şartlarının ortadan kalkması sonucu meydana gelen göçlere ise "*mecburi göç*" denir.² Türklerin Rumeli'den içe dönük olarak yaptıkları göç mecburi göçlerdir. Türkiye'de terminoloji olarak göçmen kelimesi yerine, çoğu zaman muhâcir kelimesi kullanılmıştır. Türk tarihinde muhâcir denince, düşmandan kaçıp Türk hakimiyetindeki topraklara sığınan kahr-zede, zulümdide müslümanlar akla gelmektedir.³

Türkler, XVIII. Yüzyıl sonlarına doğru göç sorunuyla karşı karşıya kalmaya başlamışlardır. Türkiye'de göç sorununun Avrupa'dan daha önce başlamasında Avrupa Devletlerinin Osmanlı Devleti'ne karşı takip ettikleri siyaset önemli rol oynamıştır. Türklerin Avrupa'daki topraklarından çıkarılıp atılması, Hıristiyan dünyasında bir ideoloji haline gelmiştir.⁴ Nitekim 1829'da Avrupa Devletlerinin yardımıyla Teselya ve Epir hattının güneyinde bağımsız bir Yunanistan Devleti'nin kurulması, Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki hakimiyetinin kaybolmaya başladığını gösteriyordu. Bu durumdan yararlanmak isteyen Rusya, ilk

*Dr., Adil Adnan ÖZTÜRK, Adnan Menderes Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü Öğretim Elemanı.

¹ Taylan Akkayan, *Göç ve Değişme*, İstanbul : 1979, s.21.

² Nedim İpek, " Göçmen Köylerine Dair", *Tarih ve Toplum Dergisi*, Haziran 1996, Cilt : 25, Sayı : 150, ss.15-21.

³ A.g.m. s. 15.

⁴ Nedim İpek, *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Ankara : Türk Tarih Kurumu Yayını, 1994, s.1.

ADİL ADNAN ÖZTÜRK

önce Karadeniz'in kuzeyini ele geçirmek, daha sonra da Kafkaslara, Boğazlara ve Balkanlara inme politikası gütmeye başlamıştı.

Öte yandan, Fransız İhtilaliyle ortaya çıkan Milliyetçilik fikirleri XIX. Yüzyılın başlarından itibaren, Osmanlı Devleti'ne bağlı Sırp, Romen, Rum, Bulgar ve Ermeniler arasında yayılmaya başlamıştı. Bundan yararlanmak isteyen, Avrupa Devletleri ve Rusya, Balkanlardaki Gayr-i Müslimleri kışkırtmış, bunun sonucu olarak, Osmanlı Devletine karşı isyan eden Eflak ve Boğdan Beylikleri 1861'de birleşerek, resmen olmasa da, bağımsız bir Romanya Devleti'nin temelini atmışlardı.⁵ 1867'de Osmanlı Devleti, Sırlara bağımsızlıklarını vermek zorunda kalmıştı. Osmanlı Devleti, azınlıkların bağımsızlık isteklerini ve Avrupa Devletlerinin iç işlerine karışmalarını önlemek için, Tanzimat ve Islahat Fermanlarını ilan etmiş ama bu da yeterli olmamıştır. Hersek'te 1874'te mahsulün kıt olması üzerine başlayan ufak çaplı ayaklanmalar, kısa zamanda büyüdü. Ayaklananların amacı, Karadağ ve Sırbistan ile birleşmekti.⁶ Sırbistan ve Karadağ'ın da savaşa girmesi (1 Temmuz 1876), Rusya'nın da Sırbistan'ı desteklemesi savaşın Balkanlarda geniş alanlara yayılmasını sağlamıştır.⁷

Osmanlı Devleti, bu ayaklanmayı kısa sürede bastırmıştır. Bunun üzerine Bulgarların azınlıkta bulunduğu Tuna ve Edirne Vilâyeti toprakları* üzerinde kendisine bağlı bir "*Milli Bulgar Devleti*" kurma ve "*Panslavizm*" politikasının zora gireceğini anlayan Rusya; olaya müdahale etmiş ve Avrupa devletleri temsilcilerini toplayarak Londra Protokolünün imzalanmasını sağlamıştır.

Hazırlanan Protokol Osmanlı Devletine bildirilmiş ve uygulanması istenmiştir. Protokolü Osmanlı Devleti'nin reddetmesi üzerine Rusya, Osmanlı Devletine savaş açmıştır⁸. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Bulgarlarla Müslümanların eşit sayıda yaşadıkları bir bölgede, Bulgarlara bir vatan yaratmak için daha önceden planlanan sistemli bir "*ırk ve yok etme savaşı*" şeklinde yapılmıştır⁹. İlerleyen Rusların kışkırtmaları nedeniyle, Bulgarların yaptıkları baskı

⁵ Yuluğ Tekin Kurat, "1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinin Sebepleri", *Bellekten*, Ankara : 1962, Cilt: 26, Sayı: 101-104, s.569.

⁶ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, (1. Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri 1876-1907), Cilt: 8, Ankara : 1983, ss. 15-16.

⁷ Rıfât Uçarol, *Siyasi Tarih*, İstanbul : 1985, ss. 186-187.

* Tuna Vilâyeti : Ruscuk, Vidin, Tırnova, Tulca, Varna, Sofya Sancaklarından oluşmaktaydı. Edirne Vilâyeti : İslimye, Filibe, Edirne, Gelibolu, Tekirdağ, Sancaklarını kapsıyordu. Tuna ve Edirne Vilâyetinde 643.009 Müslüman, 1.006.154 Gayr-i Müslim vardı. Yine Rusya'nın "Büyük Bulgaristan Devleti'ni" kurmak istediği bu bölgelerde, Bulgar nüfusu 1.715.995, Gayr-i Bulgar nüfus 2.425.454 idi. (bkz. N.İpek, a.g.e., ss-12-13.)

⁸ Enver Ziya Karal, a.g.e.; s. 15-16.

⁹ Bilâl N. Şimşir, *Rumeli'den Türk Göçleri*, Cilt: 1, Ankara: 1987, s. 216 ; Ruslarla kışkırttıkları Bulgar ve Don kazak çeteleri, Türk ve Müslümanları göçe zorlamak için, cami ve türbelerini talan ediyor, kutsal kitaplarını yakıyor, ezanlarını taklit ile alaya alıyor, ibadet etmelerini yasaklıyorlardı. Ayrıca; mezarlık üzerine gazinolar yapıyor; bazı camileri kiliseye çeviriyorlar, Türk ve Müslüman genç kızlarına zorla tecavüz ediyor ve akla gelmedik her türlü kötü muameleyi uyguluyorlardı. Bulgarların yaptıkları zulümler için bkz, Nedim İpek, a.g.e., s. 20-21; Nitekim; Türklere yapılan baskı ve zulümlerin sonucu: Türklerin elindeki topraklar her geçen gün azalmış; 1876'dan 1885'e kadar Doğu Rumeli'de Türklerin

RUMELİ'DEN AYDIN VİLÂYETİNE YAPILAN GÖÇLER

ve mezalimler sonucu; Rumeli halkı Balkanlardan kitleler halinde içedönük olarak göç etmek zorunda kalmıştır "...yedi ay kadar süren 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda bir buçuk milyon kadar Rumeli Türk'ü yerlerinden yurtlarından koparıldı göçte zorlandı."¹⁰ Göçte zorlanan Müslüman halk, göç ederken yanlarına taşıyabilecekleri en değerli eşyalarını alarak en yakın muhâcir toplanma yerlerine ulaşmaya çalışıyordu. Belli başlı muhâcir toplanma yerleri arasında; Şumnu, Filibe, Edirne, Dedeağaç geliyordu. Bu toplanma yerlerinden kara, deniz ve demiryolu ile İstanbul'a gelen muhâcirler; buradan Anadolu'nun çeşitli vilâyetlerine sevk ediliyordu. Muhâcirlerin en önemli sevk yerlerinden birisi de Aydın vilâyeti ve onun merkezi İzmir idi.

Muhâcirlerin Aydın Vilâyeti'nde Geçici İskânları

Aydın Vilâyeti'ne ve vilâyetin merkezi olan İzmir'e, İstanbul'dan sevk edilen muhâcirlerden başka, doğrudan gelen muhâcirlerde oluyordu. Ocak 1878'de Dedeağaç'ta toplanan 19.150 kişi doğrudan İzmir'e götürülmüştü¹¹. Böylesine büyük göç dalgasına hazırlıklı olmayan kentte muhâcirlere yiyecek ve barınacak yer bulmak sorun olmuştur. Muhâcirler şehirde gıda maddesi sıkıntısı çekilmesine neden olurken, büyük bir tıkanıklığa ve kalabalığa da yol açmışlardı. Nitekim; Rumeli'deki baskı ve zulümlerin artmasına paralel olarak, İzmir'e göç hareketi sonraki günlerde de artmış, sadece İstanbul'dan gelenlerin sayısı, 8 Eylül 1878 tarihine kadar 45.bin kişiye¹², Aralık 1878'de 66.bin kişiye ulaşmıştır¹³.

Gelen göçmenlerin sayısının çok olması ve kentin bu kadar büyük bir kitlenin başta yiyecek, barınma ve diğer ihtiyaçlarını karşılayamaması üzerine göçmenlerin bir kısmı Anadolu'nun değişik vilâyetlerine sevk edilmişlerdir. Temmuz 1879 tarihine kadar gelen göçmenlerden 6 bin kadarı çeşitli nedenlerden dolayı memleketlerine geri dönmüş, 9 bini Suriye'ye diğer bir kısmı; Bursa, Konya ve Adana olmak üzere Anadolu'nun değişik vilâyetlerine sevk edilmiş; İzmir'de beş-altı bin arasında göçmen kalmıştır¹⁴. İzmir'de kalan göçmenler cami, okul, han ve meskenlerin yanı sıra harap medrese arsalarına yüz kadar baraka yapılarak

elinde bulunan toprakların oranı %50 den % 28'e, daha sonrada bu oran; %14'e düşmüştür. Bkz; Ömer Turan, " Bulgaristan'daki Azınlıklarla ilgili Bir Proje ve Rapor üzerine", *Avrasya Etütleri*, yaz , 1995, Cilt: 2, Sayı: 2, s. 84.

¹⁰ Bilâl Şimşir, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", *Bulgaristan'da Türk Varlığı. I. (Bildiriler, 7 Haziran: 1985)* Ankara: 1987, s. 48.

¹¹ Faruk Kocacık, " Balkanlardan Anadolu'ya yönelik Göçler (1878-1890)", *Osmanlı Araştırmaları I*, İstanbul: 1980, s. 40. Aydın Vilâyeti'nin merkezi İzmir'e Rumeli'den yapılan göçler için, bkz.; Adil Adnan Öztürk, "Sosyo-Ekonomik Yapıya Etkileri ile İzmir'e Yapılan Göçler (1878-1912)", *Tarih ve Toplum Dergisi*, (Ekim 1998), Cilt: 30, Sayı: 178, ss. 54-62.

¹² *Başbakanlık Osmanlı Arşivi* (Bundan sonra B.O.A. olarak kısaltılmıştır.) Meclis-i Mahsus Dahili (Bundan sonra M.M. Dahili olarak kısaltılmıştır.) Dosya No: 65-2859.

¹³ B.O.A.M.M. Dahili-2859/2.

¹⁴ N. İpek, a.g.e, s. 180.

yerleştirilmiş, bunlara; yiyecek, giyecek yardımından başka, kışın ısınma ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için 30.bin kg kömür yardımı da yapılmıştır. Diğer yandan, göçmenlerden dul ve yetim olanların yaşamlarını sürdürebilmeleri sağlamak için, şayak, aba dokutulması gibi el sanatları öğreten kurslar açılmıştır.

Aydın Vilâyeti'nde iskân edilmek üzere getirilen muhâcirlerin yanı sıra, başka vilâyetlere gidecek olanlarda vilâyetin merkezi olan İzmir'e gelmişlerdir. Gelen göçmenler, İzmir'de kaldıkları süre içerisinde ihtiyaçlarının karşılanması için, Jandarma Alaybeyi Hıfzı Efendi ile iskân-ı Muhâcirin memuru Eşref Efendi, vali Abdurrahman Paşa görevlendirilmiş ve masrafları vilâyet tarafından karşılanmıştır¹⁵.

Muhâcir Komisyonları

XVIII. Yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nde içe dönük göçler başladığı halde, yirminci yüzyılın ilk çeyreğine kadar göçmenlerle ilgilenmek üzere özel bir teşkilat kurulmamıştır. 1839 tarihinden itibaren göç ve göçmen işlerini yürütmek, İstanbul'da Şehremanetine; diğer vilâyetlerde ise belediyelere bırakılmıştır¹⁶. Görevini halktan ve hazineden aldığı yardımlarla sürdüren Şehremaneti bu görevini 1859 yılına kadar sürdürmüştür. Sonraki yıllarda göçün ve göçlerle birlikte sıkıntıların giderek artması üzerine 5 Ocak 1860 tarihinde *Muhâcirin Komisyonu* kuruldu¹⁷.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında yoğunlaşan göç nedeniyle, göçmenlerin sorunlarıyla ilgilenmek üzere 1878'de İstanbul'da *İdâre-i umumiyye-i Muhâcirin Komisyonu* kuruldu. Bu komisyonun iki ayrı şubesi vardı¹⁸: 1- İdâre-i Umûr-ı Hesâbiyye, 2- İdâre-i Umûr-ı İskâniye, bu iki şubeden başka görevi ayrı olan fakat giderleri İdâre-i Umumiyye-i Muhâcirin Komisyonu tarafından karşılanan Muhâcirin-i Umûr-ı Sıhhiye şubesi bulunuyordu. Ayrıca Haziran 1878'de her ilde birer göçmen müdürlüğü kuruldu. Bu müdürlükler, İstanbul'daki İdâre-i Umumiyye-i Muhâcirin Komisyonu'na bağlandı¹⁹. *Komisyonun kısaca vazifesi*: İskân-ı Muhâcirin Talimatnamesi'ne göre; göçmenlerin yerleştirilmesi, ihtiyaçlarının karşılanarak, rahat etmelerinin sağlanması gibi her türlü işleri yürütmek, muhâcir şubeleriyle haberleşerek, muhâcir işlerine ait konuları tespit etmek ve gerekli tedbirleri almaktır²⁰.

Diğer yandan, 1877-1878 yılları arasında Rumeli'den içe dönük olarak göç edenlerin sayısının artması üzerine Osmanlı Devleti, bunların ihtiyaçlarını karşılamak ve İskânlarını sağlamak için "*İskân-ı Muhâcirin Talimatnamesi*"ni

¹⁵ *Hizmet Gazetesi*, 14 Teşrin-i Sani 1891.

¹⁶ A. Cevat Ereen, *Türkiye'de Göç ve Göçmen Meselesi*, İstanbul: 1966, s. 39.

¹⁷ Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Ankara: 1994, s. 105.

¹⁸ Kadircan Kafılı, *Türkiye'ye Göçler*, İstanbul: 1966, s. 31.

¹⁹ Kocacık, a.g.m., s. 159.

²⁰ N. İpek, a.g.e, s. 84.

RUMELİ'DEN AYDIN VİLÂYETİNE YAPILAN GÖÇLER

çıkartmıştı²¹. Aydın Vilâyetine çok sayıda göçmen gelmesi üzerine, yukarıda adı geçen genel talimat nameden başka, araştırmacılar tarafından pek bilinmeyen, bizim metnini aşağıda, Osmanlıca dan Türkçe'ye çevirdiğimiz "Aydın Vilâyetine Gelen Rumeli Muhâcirininin İskân ve İdâreleri Hakkında Talimat-ı Mahsusa" adıyla özel bir talimatname çıkarılmıştır²². Yine 1877-1912 yılları arasında Aydın Vilâyeti'nde çok sayıda Muhâcir Komisyonu kurulmuştur²³. Bu komisyonlar, "Aydın Vilâyetine Gelen Rumeli Muhâcirininin İskân ve İdâreleri Hakkında Talimat-ı Mahsusa" 'ya göre vilâyet dahilindeki göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. 1877'de çıkarılan bir kararla vilâyetlere muhâcir yerleştirmek için memurlar görevlendirilmişti. Aydın vilâyetine memur olarak eski Filibe Mutasarrıf Muavini Nafiz Bey görevlendirilmiştir²⁴.

Aydın Vilâyetine Gelen Rumeli Muhâcirininin İskân ve İdâreleri Hakkında Talimat-ı Mahsusadır.

Birinci Bend : Vilâyeti mezkûreye gelen kâffe-i muhâcirînin suret-i iskân ve idâreleri hususuna merci' olmak üzere valilik riyâseti tahtında olarak merkez vilâyette mütehayyizân-ı memlekette mürekkeb bir komisyon-ı mahsûs teşkil olduğu misilli evelce muharrerât-ı mahsûsa ile her tarafâ iş'ar ve beyan olduğu vecihle elviye merkezlerinde mutasarrıfların ve kazalarda kaymakamların riyâsetleri tahtında sunûf ahalinin mütehayyizân ve mu'tebarânıyla reis-i ruhânilerden mürekkep olarak teşkili mukarrer olan komisyonların esas vazâifi muhâcirîn-i merkumenin elviye ve kaza merkezleri olan kasabalarla nahiye ve karyelere hüsn-i suretle taksim ve iskânları ve idare ve işeleri esbabının istikmâl ve istihsâli hususlarına mütemadiyen sarf-ı himmet ve nezaret maddelerinden ibaret olacaktır.

İkinci Bend : Aydın Vilâyetine gelen muhâcirînin efrad ve nüfusu ne miktara balı' olur ise daire-i vilâyet dahilinde bulunan kâffe-i kûra ve kasabatdan mevcut hanelerle nüfusun miktarına nispetle bi'l taksim her sancağın hissesine muhâcirînden kaç hane nüfus isabet edeceği merkez vilâyet komisyonunca tayin ve tahsis kılınacağı misilli her sancağın hissesine isabet eden muhâcirîn dahi bu kaide ve esas üzerine elviye komisyonları marifetiyle kazalarda mevcut hane ve nüfusun miktarına göre taksim ve tahsis olunarak mutasarrıflıklar tarafından kaza kaymakamlarına bildirilecek ve kaza merkezlerinde olan komisyonlar dahi kezalik bu kaide üzere kazanın hissesi olan muhâcirleri nüfus-ı kasaba ile dahil-i kazada mevcut karyelerin hane ve nüfusu itibarı ile karye ve nahiyelere taksim eyleyecek yani mesela beher on haneye bir hane isabet etmiş ise otuz haneli olan bir köye üç

²¹ İskân-ı Muhâcirin Talimatnamesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, kayıt No: 83379.

²² B.O. A.- İrade Meclis-i Mahsus Dahiliye, Dosya No: 65-2859

²³ Aydın Vilâyeti'nde kurulan göçmen komisyonları için bkz., Adil Adnan Öztürk, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Balkan Savaşına Kadar İzmir'de Göçmen Sorunu, İzmir : D.E.Ü. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1990, ss.28-30.

²⁴ A. Cevat Eren, Türkiye'de Göç ve Göçmen Meselesi, İstanbul : 1966, 84.

ADİL ADNAN ÖZTÜRK

hane ve kırk haneli olan karyeye dört hane tahsis ve ikame olunacak ve bu tespit ve kaide üzere muhâcirîn-i mevcude kamilen yerleştirilecektir.

Üçüncü Bend : Muhâcirînin sureti taksimi hakkında bend-i sabık da muharrer kaide ve nisbet esas tutulacağı derkâr ise de bunların içinde sanat ve esnaflık ve ticaret ve gündelikçilik ve dükkancılık gibi şeylerle ta'ayyüşe alışarak yine o arzuda bir hayli adam bulunacağından ve bu misillilerin kasabalarca ta'ayyüşleri daha suhuletli olacağından her bir sancak hissesine isabet edip gönderilen muhâcirînden o misillileri komisyonlar marifetiyle ol emirde kendilerinden birer birer sual olunarak o yolda ta'ayyüşe alışmış bulunanlar bi'l-tefrik merkez-i livâ olan kasabalar hissesine isabet edecek muhâcirîne mahsuben kasabalarda tevkif olunup bunlar münasip suretle mahallâta taksim kılınarak beherinin familyası nüfusuna göre isticâr ve yahut i'âne suretiyle birer ikişer odalı birer hane bulunarak oralara iskân edilecek ve hangi nev' ticaret ve sanatla iştigal edecek ise esnaf kethüdaları marifetiyle haline münasip bir küçük dükkân istîcar olunmak ve yahut bir dükkân ve mağazacı maiyetinde gündelikçilikle istihdam kılınmak misilli ve sair türlü esbab ta'ayyüş ve idarelerinin istihsaline mahalle ve memleketçe çalışılacak velhasıl vucûhla şayan-ı merhamet olan işbu muhâcirinin kendilerini geçindirecek birer sermaye peyda edinceye kadar esbab-ı ta'ayyüş ve idarelerine mahalle ve memleketçe gayret ve muavenet olunacak ve komisyon azası bulunacak hamiyetmendan tarafından dahi heyetce ve icabına ve semt ve münasebete göre komisyon tarafından memur olarak münferiden nezaret olunacak ve çiftçilikle iştigal edecekler dahi merkez livaya merbut karyelere taksim ve irsal ile iskân kılınacak ve bunların idare ve i'âşelerine merkez liva komisyonu tarafından nezaret kılınacaktır.

Dördüncü Bend : Yukarıki bendde gösterildiği üzere elviye merkezleri hissesine isabet idip oralarda tefrik ve iskân olunacak muhâcirler ayrıldıktan ve elviye merkezlerine merbut nevahi ve karyeler civarlarında istihdamları arzu olunup çiftliklerine alınan ve yahut livaca i'tâsı tensib olunan muhâcirin haneleri dahi tefrik kılındıktan sonra her bir kazanın hissesine isabet edip tefrik ve i'zâm olunacak muhâcirin hakkında dahil ber-minvâl-i meşrûh muamele olunacak yani bend-i sabıkda tafsil olunduğu üzere esnaflık ve dükkancılık ve gündelikçilik gibi şeylerle ta'ayyüş edecek olanlar evel emirde merkez kaza komisyonları marifetiyle birer birer kendilerinden istifsar-ı keyfiyyetle kaza merkezlerinde bi'l-tevkif sureti muharrerede iskân ve idareleri esbabına komisyonlarca nezaret ve himmet olunacaktır.

Beşinci Bend : Merkez kaza olan kasabaların muhâcirîn hissesi dahi ber-vechi muharrer tefrik olunduktan ve her kaza dahilinde bulunan çiftliklere bend-i sabık da gösterildiği üzere verilecek muhâcirhaneleri ayrıldıktan sonra karye ve nahiyelerin hissesine isabet edecek muhâcirîn ikinci ve üçüncü bendlerde gösterildiği üzere esas-ı taksim ittihaz olunan kaideye yani kaza dahilinde bulunan karye ve nahiyelerde mevcut hanelerin nispetine göre taksim olunacak ve mesela o kazada bin hane mevcut olup da hissesine yüz hane muhâcir isabet etmiş ise elli

RUMELİ'DEN AYDIN VİLAYETİNE YAPILAN GÖÇLER

haneli bir köye beş hane muhâcir verilmek lazım geleceği der-kâr ise de bazı karyelerin arazisi diğerinden vüs'âtli civarında arazi-i emiriyeden hâlf mahaller bulunduğu surette arazisi az ve vüs'atsız olan bir köy hissesine o misilli arazisi vüs'âtli olan ve hududu dahilinde ve civarında arâzî-i mîriyye bulunan köylerin arazice tahammülü olmayan köyler hissesinden birkaç hane tenkısıyla ziyade gönderilmesi caiz olacak ve fakat bu ser-rişte ve te'vil ile esas kaide ve nisbeti bütün bütün tagyire ve suiistimal vukûna asla meydan verilmeyecek ve muahharan icrası mukarrer olan teftişatta bu misilli uygunsuzluklar vuku'u tebeyyün ederse kaza komisyonları heyeti mesul tutulacak ve muhâcir hanelerinin köylere hîn-i taksiminde bir dereceye kadar nisbet-i nüfusiyeleri dahi gözetilecek yani mesela bir köyün hissesine ayrılacak beş hanede yirmi beş nüfus var ise diğer köye verilecek on hanede yüz nüfus bulunması lazım geleceğinden hanelerin köylere hîn-i taksim ve tefrikinde kazalar komisyonlarınca mümkün mertebe buralara dahi dikkat olunacaktır.

Altıncı Bend : mesele-i harbiyenin ibtidasından şimdiye kadar suver-i mütenevvi'a ile hamiyetmendan-ı ahali tarafından i'tâ olunmuş olan i'ânât-ı nakdiye vesairenin henüz gönderilmeyip elviye ve kaza mal sandıklarında ve bazı i'âne komisyonlarında kalmış ne miktar ve ne nevi' i'ânât-ı harbiye var ise bunların kâffesi muhâcirîn idaresine tahsis kılınmış olduğundan zikr olunan komisyonların başlıca vazifesi dahi işbu mütenevvi'ânın tahkiki kemmiyyat ve miktarlarıyla hesaplarını ru'iyet etmek ve i'âne olarak ahali tarafından i'tâ olunup da şunun bunun yed-i zimmetlerinde kaldığı rivayet olunan iane-i nakdiye vesaireyi bi'l-tah-kik zahire çıkararak zeylleri mazbata defterleriyle merkez vilâyet komisyonuna bildirilmek kazıye-i mühimesi olduğundan ibtidayı emirde her bir kaza dahilinde kaç karye ve nahıye mevcut ise her birinin bidâyet-i meseles-i harbiyeden şimdiye kadar kaç defa ve ne nevi' iane-i harbiye verdikleri ve bu ianeleri kimler vasıtasıyla nerelere irsal ve teslim eyledikleri vesait-i münasebe ile köylerden bil-etraf tahkik ve tedkik ve her köyün i'ânât-ı mütevviasını mübeyyün başka başka birer kıta' defteri tanzim ve temhir ettirilerek komisyonlara celbile mütâla'â ve tetkik ve bu i'ânâtın miktarları irsalat ile muvazene olduğuna halde bunlardan kimlerin yed-i zimmetlerinde ne mikdar şey kalmış olduğu tebeyyün edeceğinden bu esas üzere komisyonlarca tetkikat-ı lazimeye mübaşeret olunarak ve bu babda her türlü lazım gelen tahkikat icra kılınarak netayiç-i seng-i hasıla keyfiyatı mazbatalı muhasebe defterleriyle bir ibraz-ı vakt zarfında merkez-i vilâyet komisyonuna takdim kılınacak ve bu ianelerden her kimin yed-i zimmetlerinde ne mikdar şey kalmış ise bilatehir tahsiline mübaşeretle mikdar ve keyfiyatı merkez vilâyete bildirilecektir.

Yedinci Bend : iş bu komisyonlarda muhâcirîn için toplanacak i'ânâtı sebt ve kaydetmek üzere muntazam birer kıta' defter tutulmak lazım geleceğinden işbu tutulacak defterlere zikr olunan i'ânât fazlasından ne mikdar bakiyye kalmış ve şunun bunun yed-i zimmetlerinde kalıpta tahsil olunmuş ne mikdar mebalîğ-i vesaire zuhur eder ve tahsil olunur ise nevi' ve cinsiyle muntazam bir surette kayd ve temhir olunacak ve banka şubesi bulunan elviye merkezlerinde işbu tahsil olunacak mebalîğ-i emanete ya senet banka şubelerine ve banka şubesi olmayan elviye ile

ADİL ADNAN ÖZTÜRK

bilumum kazalarda kezalik emanet-i ba senet mal sandıklarına teslim kılınacak ve bunlara dair alınacak makbuzı senedatı tarih ve numarasıyla zikr olunan komisyon defterlerine ayrıca kayd ve tahrir olunacak ve peyderpey vilâyet komisyonuna dahi bildirilecektir.

Sekizinci Bend : köylere taksim ve iskân olunacak muhâcirîn hakkında olunacak i'ânât ilan-name-i mahsusunda gösterildiği vecihle ariyyet suretiyle tarla ve çift hayvanatı ve edevatı misilli muavenat-ı fiiliyeden ibaret olacağı derkâr ise de elviye ve kaza merkezlerince icrası lâzım gelen muavenatın ziyadesi i'âne-i nakdiye olmak tabii olduğundan ve merkez vilâyet olan nefsi-i İzmirce altı ay müddet için işbu muhâcirîne mahsus olmak üzere herkesin hüsn-i rızasıyla semt semt ve taraf taraf birer i'âne-i şehriye defterleri küşad olduğundan zikr olunan komisyonlar heyeti tarafından dahi teşvikat-ı lazıme ve müessire icrasıyla taraf taraf veyahut mahalle-be- mahalle altı ay müddet için birer i'âne-i şehriye defteri açılarak ve hamiyetmendân ahalinin derece-i fütüvvet ve insanîyetlerine bırakılarak hüsn-i rızaları ile kendilerine birer miktar şey yazdırılıp ve bu defterler yekünleri komisyon-ı mahsusundaki defterin ayrıca bir mahalline kayd ettirilip komisyon heyeti tarafından mah-be-mah istihsal vechiyle kezalik banka şubesine veya mal sandıklarına bâ senedât-ı teslimiyle komisyon defterinin varidat cihetiyle tarihleriyle kaydı ve komisyonda bir küçük sandık ittihazı ile işbu alınacak senedat ve i'ânât defterinin bu sandıkta hıfzı lazım gelecek ve bu i'ânâtın nevi' ve cinsiyle yekünlerini mübeyyin behermah vilâyet komisyonuna zîr-i musaddak bir hülâsa pusulası gönderilecektir.

Dokuzuncu Bend : köylerce icra olunacak muamelat dahi kaide-i meşrûha üzere her köyün hissesine kaç hane isabet eder ise ol emirde bunları barındırabilecek birer dam tedariki olduğundan ibtida-yı emirde köyce bilanifak bunların hallerine münasip birer mahal tedarikiyle iskân ve yuvalarına itina olunacak ve işlerinde gündelikçilik ve işçilikle çalışmak isteyenlerin o surette ta'ayyüşlerine gayretle beraber o köyde arazi-i miriye ve mahlûle var ise ondan yok ise köy arazisinden münasip bir tarla irâ'e olunacak ve o köyde kaç çift araba ve çift hayvanı mevcut ise herkes sırası ile birer birer i'âne-i çift hayvanı ve edevatı vererek zikr olunan tarlanın bu suretle sürdürülmesi ve i'âne ektirilmesi veyahut ortakçılık suretiyle ziraat ettirilerek barındırılmaları suretlerine köyce muavenet olunacak ve o köy hududu dahilinde veyahut ve civarında mîriye ait arazi bulunduğu halde idarelerine kafî miktarı sadaka-i şahane olarak meccanen bunlara verilmek üzere keyfiyeti mensup olduğu kaymakamlık ve mutasarrıflık vasıtası ile merkez vilâyete bildirilecek velhasıl her köyün hissesine isabet edip gönderilen muhacirlerin iskân ve idarelerine her köyün ihtiyar meclisleri ve umum ahalisi tarafından hamiyet ve diyanete layık olacak suret de lazım gelen muavenatın icrasına sarf-ı gayret olunacaktır.

Fi 27 Mart sene 94

